

Kvæða- og sálmasafn Kristínar Guðmundsdóttur. Lbs 2435 8vo.

Kristín Guðmundsdóttir fæddist árið 1859 á Langeyri í Garðasókn í Gullbringusýslu. Fyrstu 8 árin var Kristín í foreldrahúsum en árið 1868 er hún skráð ómagi í Halldóorskoti í Garðasókn. Ástæðan er fátækt foreldranna en Kristín var þriðja í röð sex systkina. Árið 1870 er hún skráð ómagi í hjáleigu á Hvaleyri sem nú er hluti af Hafnarfirði.

Ellefu ára veiktist Kristín af holdsveiki og þegar hún fermdist árið 1874 var sjúkdómurinn farinn að taka talsverðan toll af henni. Aldrei var henni leitað lækninga á þessum árum. Þegar Kristín var 16 ára sameinaðist hún fjölskyldu sinni enda orðin óvinnufær. Árið 1890 er hún svo aftur skráð ómagi og þá á Vífilsstöðum. Þar er hún til ársins 1898 að Holdsveikraspítalinn í Laugarnesi var stofnaður. Var hún í hópi fyrstu sjúklinga sem þar lögðust inn. Þá var Kristín orðin blind og mjög illa farin af holdsveikinni. Hún lést árið 1901.

Eftir Kristínu liggur kvæða- og sálmasafn sem hún orti á Holdsveikraspítalanum. Það er varðveitt í handritasafni Landsbókasafns Íslands – Háskólabókasafns undir safnmarkinu Lbs 2435 8vo. Líta má á safnið sem míkrokosmos eða smámynd af Holdsveikraspítalanum því efnið hverfist um spítalann sjálfan og sjúklingana. Eitt af markmiðum Kristínar með kveðskapnum var að hugga og stæla kjark þeirra sem deildu með henni kjörum á spítalanum. Hér á eftir fer lítið brot af kveðskap Kristínar.

Guðrún Ingólfssdóttir, apríl 2025.

Stök vísa

Ljúfur drottinn launi þér,
lífs af brunni hreina,
allt það gott sem gjörðir mér,
grundin eðalsteina.

Jólasálmur 1898

Allir gleðjast af að skoða
alsett ljósum jólatréð,
hátíð gjörir helga boða,
hjartans gleði og sannan frið,
yfir fæðing frelsarans
fögnum nú og miskunn hans
opnum honum hús vors hjarta
hans og lífsins orði bjarta.

Gæskuríkan Guð á hæðum
glöð vor allra prísí önd
er útbýtir alls kyns gæðum
oss hans ríka föður hönd,
enn oss ljómar unaðs sól,
enn vér lifum heilög jól,
enn oss birtist elsku lýstur
ástvinurinn Jesús Kristur.

Aldrei fyrr svo indæl jólin
eg hef lifað heim í rann,

aldrei blíða unaðs sólin
eins skært ljóma mér eg fann,
aldrei gjalla eg heyrði eins hátt
hljóðfæranna segulmátt,
alla strengi hjartans hræra,
hæstum Guði lof að færa.

Nýárssálmur 1898

Vertu mér nýárs sólin sanna,
sólin réttlætis Jesú minn,
hvar sem eg hrekst á milli manna,
mig leiði helgur andi þinn,
samrým mig þér í sannri trú
svo að þér lifi og deyi nú.

Gef þú mér kraft og þolinmæði,
þungan að bera sjúkdómskross,
þinn andi trúna og elsku glæði,
efli mér styrk þinn dreyra foss,
myrkva í gegnum mæðu leið,
mitt sért þú traust í lífi og deyð.

Sumarkvæði

Eg hlusta á sumarsins söngfugla klið
er sætlega hljómar með unun og frið,
en kringum mig augu mín ekkert þó sjá,

Því aldimma mótlætis skyggir þar á.

Eg undrandi stari á aldimma mynd,
eg að leita svara hjá menntunar lind,
því gjörast mér hulin þau Guðs furðuverk,
sem gjörði hans viska svo fögur og merk.

Því lít eg ei himinsins heiðbláu tjöld
er heiðskær svo blikar með stjarnanna fjöld,
því lít eg ei sólina er ljómar svo skær,
og lífgandi geislum á jörðina slær.

Því lít eg ei sumarsins litfagra skraut
er lífsunun glæðir á hÉrvistar braut,
því lít eg ei hjörðina um hásumar tíð
í hópum sem dreifist um skruðgræna hlið.

Því lít eg ei fákanna er fjörugt um grund
sér flughraðir renna með beima og sprund,
því lít eg ei fuglana und loftinu blá
er leika sér kvakandi skammt burt mér frá.

Því lít eg ei áanna aflhraða straum
sem óðfluga renna með fossandi glaum,
því sé eg ei lækjanna líðandi nið
er ljúft kveður undir með fuglanna klið.

Því lít eg ei sjóarins svipmikla geim
er sól móti blikar um gjörvallan heim,
því auðnast mér ekkert af öllu því sjá

er auga manns hér kann að spegla sig á.

En mótlæti þetta svo mér er til sett,
eg met að það hlýtur að vera því rétt,
sem úthlutað hefur Guðs alviskan merk,
í anda eg gleðst við hans dásemdarverk.

Mér er ódulin hans mildi og náð,
þó mín tunga fái ei með orðum það tjáð,
né útlistað Guðs föðurs almættisverk,
sem alstaðar lýsa sér dýrðleg og merk.

Eg get vel fundið og eg get það séð
að Guð faðir hefur það sjálfri mér léð,
sem af má eg þekkja hans almættisverk,
sem öll eru dýrðleg og fögur og merk.

Þig vil eg lofa minn líknsami Guð,
lofa og príska og vera svo glöð,
mér kann ei dyljast það miskunnarverk,
að mig hefur skapað þín alviskan merk.

Mér gafstu lífið og mér gafstu sál,
mér gafstu vitið og heyrnina og mál,
mér kann ei dyljast það miskunnarverk,
á sem að gjörði þín alviskan merk.

Mér gafstu hjarta og meðvitund þá
að má eg vel finna að þú ert mér hjá,
mér kann ei dyljast það miskunnarverk

að mig styrkir veika þín alviskan merk.

Gafst þú mér hjarta með glóandi von
og glóðheitri elsku á Jesú þinn son,
mér kann ei dyljast það miskunnarverk
að mig til hans leiddi þín alviskan merk.

Mér gafstu trúna sem mæðu fær létt,
mér gafstu frelsi og Guðs barna rétt,
mér er ódulið það miskunnarverk
að mig leiðir ávallt þín föðurhönd sterk.

Mér gafstu lífið, já lífið í þér,
lífið hið eilífa aldrei sem þverr,
hvar eg mun öll sjá þín alviskuverk
sem eilífið svo dýrðleg og fögur og merk.

Mér gafstu elsku sem aldregi deyr,
þó allt jarðneskt verði að moldu og leir,
þá elsku sem eitt er þitt almættisverk,
hún er því svo dásamleg, fögur og merk.

Þig skal eg lofa minn lifandi Guð,
lofa og elska og vera svo glöð,
því elskuna kveikti þín alviskan merk,
hún eitt er þitt dýrðlegast lífs sigurverk.

Allt lofi drottinn, hans eilífu náð,
sem alstaðar birtist um himin og láð,
allt lofi drottinn, sín almættisverk

hann öllum til gleði skóp dýrleg og merk.

Jesús minn einasti ástvin í heim,
mitt einasta hæli í mótlætis eim,
mín einasta huggun þá angur mig sker,
mitt einasta tilflugt þá héðan eg fer.

Lýs mér ó Jesú um lífsdaga stig,
leið mig ó Jesú á dygðanna veg,
efl mig ó Jesú í elsku og trú,
eilífi Jesú mig bænheyrðu nú.

Úr eymdanna djúpi eg andvörpin heit,
upp til þín sendi frá hjarta míns reit,
hlustaðu í náð á mitt harmþrungna kvak,
heilagi guðsson og mig að þér tak.